

PM platsanpassad belysning

Detaljplan för verksamheter och kategoribostäder vid Smålandsgatan

2022-03-30



Illustrationer ovan t v Semrén Månsson ark, t h General Architecture/Kaminsky, nedan t v Wingårdhs, t h Arkitema

Innehåll

Beskrivning av arbetet.....	2
Gatu- och parkrummets möte med kvartersmark	3
Ullevi Tennis, Wallenstam (A).....	8
Tillbyggnad Polishuset, Vasakronan (B).....	9
Studentbostäder, SGS (C).....	10
Nytt Polishus, Klippan (D).....	11
Work Shop 7/3 2022 (hela området)	12

Beskrivning av arbetet

Under början av 2022 genomfördes fyra möten om gestaltningsfrågor inom arbetet med framtagande av granskningshandling för detaljplan för verksamheter och kategoribostäder vid Smålandsgatan. Det sista av dessa möten koncentrerades på belysning som en viktig del av gestaltningen.

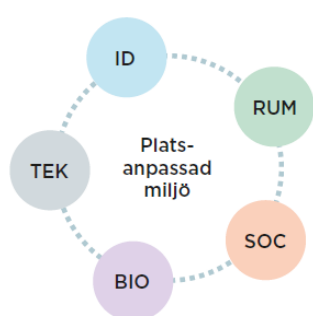
Metodiken som användes för att beskriva förutsättningarna inför kommande projektering av den belysning som staden, såväl som exploatörerna, tillför området utgick från ”Göteborgs Stads riktlinjer för belysning” framtagen av Trafikkontoret.

För att täcka in belysningens mångfacetterade funktion ska kartläggningen för en platsanpassad belysning utgå från grundbegreppen *identitetsskapande*, *rumsskapande*, *sociala*, *biologiska och tekniska förutsättningar*.

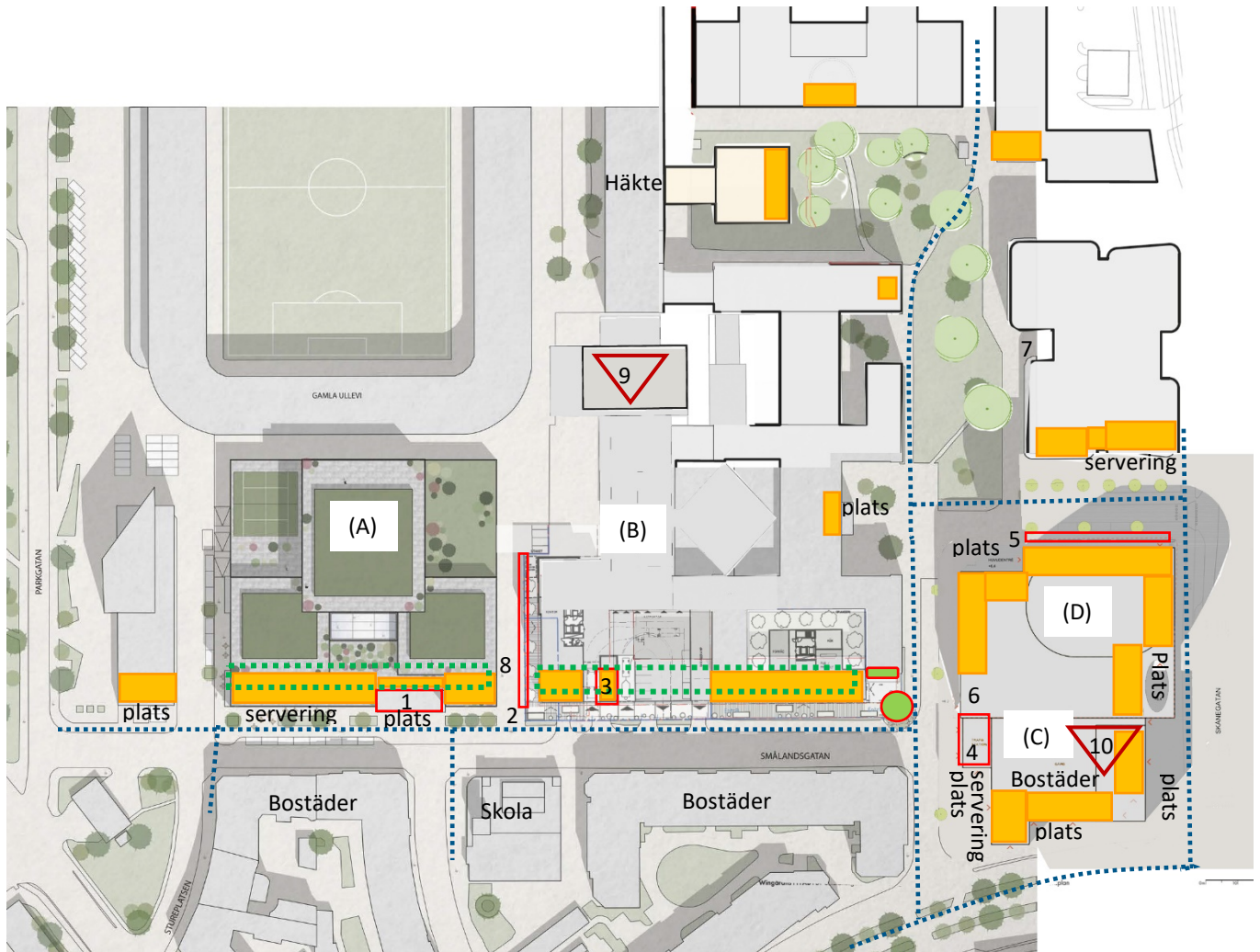
Hållbara ljusmiljöer skapas när belysningen tar hänsyn till platsens och projektets specifika förutsättningar och en tidig samverkan sker mellan de olika fastighetsägarna och staden som genom trafikkontoret kommer att stå för allmän plats.

Arbetet har sammanfattats med en kartbild och en lista som beskriver viktiga tankar för hela området. Denna åtföljs av rekommendationer inför fortsatt arbete. Varje arkitektkontor som företräder fastighetsägarna har inför arbetet sammanfattat vad som är förutsättningar för respektive projekt. Dessa listor samt en sammanfattning av diskussioner och post-it-lappar från work-shop på mötet 7/3 2022 ligger sist i detta PM.

Fortsatt arbete: Tanken är att karta och lista under rubriken ”Gatu- och parkrummets möte med kvartersmark” kompletteras under fortsatt planarbete med en check-lista vilken används i bygglovskedet för att granska belysnings- och skyltkoncept. Det används också som underlag vid Trafikkontorets projektering av allmän plats.



Gatu- och parkrummets möte med kvartersmark



- (A) Ullevi Tennis, Wallenstam
- (B) Tillbyggnad Polishuset, Vasakronan
- (C) Studentbostäder, SGS
- (D) Nytt Polishus, Klippan

Upplysta bottenvåningar med generös våningshöjd, lokaler och verksamheter. Högre upp i husen släcks kontorsplanen ned med tidsstyrning

- Effektbelysning på kvartersmark:
- 1 undersida entrétak
 - 2 hög mur
 - 3 utskjutande vaktkur
 - 4 fördelarstation som skulptural form
 - 5 låg mur

Teknisk specialbelysning:
3 infarter vid vaktkur
6,7 infart garage
8 passage högriskmatcher



Belyst grönska på kvartersmark:
fasadgrönska
träd
avbländad, svag belysning takträdgård på podievåning

..... Viktiga gångstråk genom området
plats Platsbildningar vid entréer
servering Uteserveringar



Landmärken
9 Torn med upplysta våningshöga glasband, i övrigt nedsläckt
10 Kronan med högdelens smäckra tegelkolonnad och undersida tak belyst

Identitetsskapande förutsättningar

- Stora glaspartier i bottenvåningarna bidrar till ljus och värme i gaturummet
- Ullevi Tennis: Fönsternischerna i tegel fångar ljuset från interiören
- Tillbyggnad Polishuset: Exponerad trästomme i bottenvåningen
- Studentbostäder: Tegelfasad med reliefverkan, natursten i mötet med mark
- Nytt Polishus: Tegelmassiv med transparent bottenvåning, kraftigt betonad sockelvåningen med djup relief
- Granitmur mot Ernst Fontells plats utefter Nytt Polishus
- Reliefverkan och belysning av mur mellan Ullevi Tennis och Tillbyggnad Polishuset
- Belysta landmärken: kronan på Studentbostäderna (siktlinjer från Heden, Skånegatan, Bohusgatan och Smålandsgatans stadsrum) lamellklädda byggnadsvolumerna i kontrast till våningshöga glasbanden som sammanfogar dem på högdel av Tillbyggnad Polishuset (siktlinjer från innerstaden, Drottningtorget, Kungsportsplatsen, Parkgatan, Heden)
- Det finns liten andel grönska, lyft fram trädrader och Garnisonsparken

Rumsliga förutsättningar

- Skärmtak vid Ullevi tennis som belyser och skapar platsbildningar längs gatan
- Restaurangens och kaféets uteserveringar med belysning vid borden kvällstid på sommarhalvåret, Ullevi Tennis och Studentbostäderna
- Väl avbländad och diskret ljussättning utefter fasaderna in från gatan vid Ullevi Tennis, vid entréer från östra och västra fasaderna
- Smålandsplatsen med konstverk eller större träd på kvartersmark
- Podiedel med transformator / fördelarstationen blir en upplyst fond, riktmärke i gaturummet.
- Permanenta uteserveringar och grönska på SGS kvartersmark mot Smålandsgatan
- Platsbildningar runt Studentbostäderna vid Skånegatan, Bohusgatan, Smålandsgatan: planteringar, murar, sittmöbler, grönytor och belysning koordineras vidare, yta ligger delat på kvarter och på allmänplats

Sociala förutsättningar

- Infart för bussar till Gamla Ullevi intill Ullevi Tennis. Ev. behov av särskild belysning vid högriskmatcher utreds vidare tillsammans med Got Event i genomförandeskedet
- Vaktkuren vid polisens in- och utfarter
- Tydlig belysning i kombination med val av markbeläggning vid polisens in- och utfarter Ullevi.
- Utsläpp från häktet, belysning som lugnar, förebygger brott och gör folk harmoniska
- Trygghet behöver främjas med belysning i mänsklig skala
- Människor rör sig i området dygnets alla timmar
- Stråk genom Garnisonsparken med gående och cyklister från Ullevigatan och Stampen, barn rör sig vintertid genom området i mörker till skola och träningar.

Biologiska förutsättningar

- Bostäder finns längs Smålandsgatan, exteriörer ljussätts så att ljusföroreningar undviks
- Djurlivet i området, insekter och fåglar, kan lockas mot ej avskärmad och stark belysning vilket bl a leder till insektsdöd
- Takträdgårdarna och takterrasserna har diskret, lågt placerad belysning för att inte störa grannar, djur och insekter nattetid.
- Tak på podium, fläktrum på Studentbostäderna ges ej någon belysning för att undvika att störa djur- och insekter nattetid
- Takterrasser för studenter belyses

Tekniska förutsättningar

- Ljustemperatur så det känns behagligt att vistas i gatumiljö och på takterrasser.
- Energieffektiva armaturer
- Viktigt att belysningen är fullgod för vaktfunktionen samtidigt som det ska kännas trevligt när man rör sig förbi denna zon.
- Studentbostädernas belysning styrs av ett system som är anpassat efter dygnets och årstiders ljusförhållanden
- Nya Polishusets infarter och entréer viktigt att kunna möta funktionskrav (ej beskrivet vilka de är)
- Vid evenemang kvällstid på nya Ullevi släcks fasadbelysning och ljusskyltar som är synliga från arenan ner
- Ljusföroreningar uppstår vid evenemang och matcher på nya och gamla Ullevi
- Ljusföroreningar skapas under byggperioden

Viktigt att reflektera över

- Hur rimmar funktionskraven vid infarten till garaget Nya Polishuset med den fondverkan som den konstnärligt utformade fördelarstationen och det belysta trädet vid Tillbyggda Polishusets gavel är tänkta att utgöra?
- Hur utformas vaktkuren vid Tillbyggda Polishuset i förhållande till Smålandsgatan, färgtemperatur och intensitet?
- Går det att samordna och beskriva ljusstyrka och färgtemperatur för bottenvåningarna så att det blir en enhetlig upplevelse i området? Kan gatubelysningen anpassas i intensitet efter detta?
- Kan det tekniskt styras så att de kontor som är obemannade kvällar och nätter släcks ned?
- Kan gatuträd och parkträd belysas utan att det får negativa konsekvenser för djurlivet, t ex genom årstidsstyrd belysning?
- Det behöver arbetas med polisens funktionskrav om det innebär stark belysning och hur den samordnas med den harmoniska, lugnande och trygghetsskapande belysningen som efterfrågas. Styrning som möjliggör stark belysning vid särskilda händelser?
- Hur kombineras belysning för människors trygghet med att undvika negativa konsekvenser för insekter och fåglar, t ex genom att arbeta med belysningens omfattning, våglängd och ljuskällornas avskärmning?
- Hur är byggplatserna belysta? Kan stark, kall belysning som påverkar och bländar omgivning, såväl boende som djurlivet undvikas?

Ullevi Tennis, Wallenstam (A)

Text General Architecture/Kaminsky

Identitetsskapande förutsättningar

- Fondverkan Västgötagatan
- Skärmtaken som belyser och skapar platsbildningar längs gatan och även mot tennisentrén
- Den låga sockelvolymen mot Smålandsgatan
- De kraftfulla pelarna i bottenvåningen
- Den rusticerade fasaden / fönsternischerna i tegel som fångar ljuset från interiören när man rör sig längs gatan.
- Takarmaturerna i kontoren som förutom att lysa upp kontoren även ska stärka husets ordnade karaktär. Genom de relativt stora glaspartierna kommer ljus från pågående verksamhet att spilla ut, både på bottenvåning med entresol och kontorsvåningar.

Rumsliga förutsättningar

- Alléträden längs Smålandsgatan
- Restaurangens och kaféets uteserveringar på sommarhalvåret. De kommer att vilja ha belysning vid borden kvällstid under öppettid.
- Gångytor längs Smålandsgatan, längs västra fasaden fram till och ramp norr om tennisens entré och längs östra fasaden fram till tennisens lokaler. De får en väl avbländad och diskret ljussättning.
- Bakre ytor, mot gamla Ullevi, förses med teknisk belysning för parkeringsytor.
- Eventuell belysning av eventuell mur mellan Wallenstams och Vasakronans fastigheter.

Sociala förutsättningar

- Variationen av belysningstyper och placeringar kommer att ge en rik upplevelse i gatunivå. När verksamheterna i bottenvåningens lokaler släcker ned för natten minskas gaturummets upplysning men det kommer fortfarande att finnas belysning i undersidan av skärmtaken, belysningen av gångytorna och från trafikkontorets belysning av gatan.
- Ev. behov av särskild belysning vid högriskmatcher får utredas vidare tillsammans med Got Event i genomförandeskedet.

Biologiska förutsättningar

- Byggnadens exteriör ljussätts så att ljusföroreningar undviks och grannbostäder störs så lite som möjligt.
- Takträdgårdarna ges en diskret belysning för att inte störa grannar, djur och insekter nattetid.

Tekniska förutsättningar

- Energieffektiva armaturer
- Ljustemperatur så det känns behagligt att vistas i gatumiljö och på takterrasser.
- Ljustemperatur som matchar fasadkulörer samt ljustemperatur från ljus som spiller ut från verksamheterna i huset.

Tillbyggnad Polishuset, Vasakronan (B)

Text Arkitema

Identitetsskapande förutsättningar

- De lamellklädda byggnadsvolymererna i kontrast till glasbanden som sammanfogar dem.
- Podiet med sin indragna sockelvåning.
- Bearbetade fasadmaterial, tydliga entréer.
- Vaktkuren vid polisens in- och utfarter.
- Kontrastverkan mellan det nybyggda och det befintliga polishuset.
- Det befintliga polishusets gavlar med tänkt växtlighet.

Rumsliga förutsättningar:

- Träraden, planteringarna och sittmöblerna, längs Smålandsgatan.
- Smålandsplatsen med konstverk eller större träd.
- Trädet vid indraget i mitt på byggnaden som delar upp podiet i två volymer.

Sociala förutsättningar:

- Exponerad trästomme i bottenvåningen. Det invändiga bidrar till ljus och värme i gaturummet.
- Tydlig belysning i kombination med val av markbeläggning vid polisens in- och utfarter.
- Mötet vid gatan mellan Wallenstams och Vasakronans fastigheter ljussätts för att upplevas som trygg. Ev. säkerhetsmur i tomtgräns utförs med hög omsorg om detaljerna, t.ex. med reliefverkan och/eller som ljusinstallation.

Biologiska förutsättningar:

- Byggnadens exteriör ljussätts så att ljusföroreningar undviks.
- Takträdgårdarna ges en diskret belysning för att inte störa djur- och insekter nattetid.

Tekniska förutsättningar:

- Det är viktigt att belysningen är fullgod för vaktfunktionen samtidigt som det ska kännas trevligt när man rör sig förbi denna zon.

Studentbostäder, SGS (C)

Text Semren Månsson ark.

Identitetskapande förutsättningar:

- Reliefbildning och bearbetade fasaddetaljer är viktiga, tydliga entréer, vackra avslut av tak och krona skapar identitet och sammanhang - värdigt för gatornas hierarki i staden.

Rumsliga förutsättningar:

- Skåne ”platsen”: Planteringar, murar, sittmöbler, grönytor och belysning koordineras vidare, då majoritet av yta ligger på allmänplats.
- Bohus ”platsen”: Planteringar, murar, sittmöbler, grönytor och belysning koordineras vidare, yta ligger delat på kvarter och på allmänplats.
- Smålands ”platsen”: Planteringar, murar, sittmöbler, grönytor och belysning på allmän platsmark koordineras vidare, yta ligger delat på kvarter och på allmänplats.
- Då SGS kvartersmark mot Smålandsgatan kan bära permanenta uteserveringar och grönska, finns goda förutsättningar att skapa en tydlig helhet och identitet som bygger vidare på principer från både Bohus- och Smålandsgatan.

Sociala förutsättningar:

- Exponerade entresolplan i bottenvåning. Stora glaspartier bidrar till ljus och värme i gaturummet.
- Tydlig belysning av fasad i kombination med val av markbeläggning & markbelysning är viktig. Podiedel med transformator / fördelarstationen blir en upplyst fond, riktmärke i gaturummet.
- Belysning av kronan blir ett viktigt riktmärke i staden, genom siktlinjer från heden, skånegatan, bohusgatan och smålandsgatans stadsrum.

Biologiska förutsättningar:

- Byggnadens exteriör ljussätts så att ljusföroreningar hanteras. Vissa tak, te.x podium, fläktrum etc, ges ej någon belysning för att undvika att störa djur- och insekter nattetid. Kronans översta horisontalplan / fläktrum är mörkt.
- Högdelen kolonnad och mellandelens takterrasser för studenter, belyses för trygghet och säkerhet.

Tekniska förutsättningar:

- Byggnadens belysning styrs av ett system som är anpassat efter dygnets och årstidens ljusförhållanden.

Nytt Polishus, Klippan (D)

Text Wingårdhs

Rumsliga förutsättningar:

- Arkitekturen, tegelmassivet, i den nya byggnaden och den kraftigt betonade sockelvåningen med sin djupa relief kan förstärkas och beskrivas av belysning.

Identitetsskapande förutsättningar:

- Granitmuren både markerar entrén till, och leder in i området. Kan vara del av ett sammankopplande stråk Skånegatan - Smålandsgatan. Kan ljussättas och vara konstnärligt utformad. Kan/bör få pendang vid infart från sydväst, smålandsgatan upp mot Ernst Fontells plats?

Sociala förutsättningar

- Transparent, aktiv befolkad bottenvåning stärker tryggheten

Biologiska förutsättningar

- Exteriör ljussättning som undviker light pollution.
- Diskret, lågt placerad belysning av takterrasser för att inte störa djur och insekter nattetid.

Tekniska förutsättningar

- I gatuplan, vid infarter och entréer viktigt att kunna möta funktionskrav

Work Shop 7/3 2022 (hela området)

Deltagare exploitörer/fastighetsägare med arkitekter, tjänstemän från stadsbyggnads- och trafikkontoret

Identitetsskapande förutsättningar

- Relief, påkörningsskydd, betonavad sockel, massa, trygg (nytt Polishus)
- Belysning av kronan (studentbostäder)
- Horisontella band mellan nersläckta kontorsrum efter kontorstid (Vasakronan)
- Vackra avslut av högdelar
- Bohusgatans trädrad belyst kan läka SGS och Balders projekt på ett neutralt sätt
- Volymmer mot Skånegatan, mini-Manhattan
- Studentbostädernas hörn i korsningen Skånegatan/Bohusgatan
- Tydliga entréer
- Samordna belysningskoncept för de olika delarna
- Bänkar/gatumöbler
- Takbelysning
- Liten andel grönska, lyft fram trädrader och Garnisonsparken
- Vasakronans högdela annonserar området mot innerstaden

Rumsliga förutsättningar

- Smålandsplatsen, Skåneplatsen, Bohusplatsen
- Mindre rumsbildningar intill Skånegatans stora gaturum
- Fondmotivet Smålandsgatan, fördelarstationen mönsterbild i metall eller tegel
- Smålandsgatans långsmala rum

Sociala förutsättningar

- Trygghet behöver främjas
- Välkomnande (Ullevi Tennis entré mot Västgötagatan)
- Välkomnande (studentbostäder)
- Belysning i mänsklig skala ger trygghet
- Publika lokaler Bohusg/Skånegatan i studentbostäderna
- Utsläpp från häktet, belysning som lugnar och gör mer harmoniskt kontra polisens önskan om starkt ljus (Ullevigatan 11 och Garnisonsparkens västra del mot Vasakronan)
- Förebygg brott, kriminella samlas vid häktet
- Publika lokaler Ullevi Tennis, få människor att vilja stanna kvar, vistas och umgås, t ex uteserveringar
- Ullevi Tennis besöksmål även kvällstid
- Människor rör sig i området dygnets alla timmar
- Belysning i ansiktsnivå behövs
- Beryllen har inga portar, sluten bottenvåning mot Smålandsgatan, blir som en bakgata
- Risk för att hur ljusskygga element samlas öster om Ullevi Tennis och mot Ullevi

Biologiska förutsättningar

- Bostäder: undvik ljusföroreningar och störande ljus
- Återhållsamt, tidsreglerad belysning, släck ner i kontoren nattetid
- Takträdgårdar syns från bostäderna, nedåtriktat ljus

Tekniska förutsättningar

- Ledningar tar plats i Smålandsgatan
- Trädrader
- Vid evenemang kvällstid på nya Ullevi släcks fasadbelysning och ljusskyltar som är synliga från arenan ner
- Ljusföroreningar uppstår vid evenemang och matcher på nya och gamla Ullevi
- Ljusföroreningar skapas under byggperioden